

# YENİ SEKİZ YILLIK TEMEL EĞİTİMDE ÇIKABİLECEK SORUNLAR VE BAZI ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Prof. Dr. Engin UZMEN (\*)

## I. KISIM

1739 sayılı kanunla sekiz yıla çıkarılan temel eğitimin özellikleri, amaçları, ilkelere, yöntem ve metodları, yönetim ve stratejileri, çıkarabileceği sorunlar ve bazı öneriler Türk Eğitim Derneği'nin 1977'de başlattığı ve 6-7 Kasım 1980'de dördüncüsü yapılan "Temel Eğitim ve Sorunları" toplantısında geniş bir şekilde tartışılmıştır. Aradan geçen on iki yıla yakın süre içinde genelde aynı kalan sorunlar için önerilecek çözümlerin yararlı olacağı umundayım.

Küçük ölçüde de olsa uygulanmaya başlayan bu sistemden ülke çapında dönüş olmayacağı varsayımından yola çıkarsak yapılacak ilk iş, en önce kırsal alanlarda temel öğretimin başarıyla uygulanabilmesi için anne ve babaların ikna edilmesi olacaktır. Bunun için, çocukların hayata çok daha iyi teçhiz edilmiş olarak atılacakları üzerinde durulabilir. Hatta, her kesimde daha üst öğrenime devam etmeyecek ya da edemeyecek kız ve erkek öğrenciler için bir tür çırak eğitimi, programların bir ölçüde yeniden düzenlenmesiyle uygulanabilir. Bu hemen yapılamıyorsa günlük yaşamda yararlı bilgi, beceri ve davranışlar ve teknolojiyle ilgili bazı düzeysele uygulamalar sağlanabilir ki bunlar dahi bir kız ya da erkek çocuğun daha kolay ve daha iyi iş bulabilmesinde ya da ev içi ve dışı hayatlarında daha verimli olmalarında yardımcı olacaktır. Uzatılan temel eğitimin amaçları arasında okullardaki bazı çalışma ve faaliyetlerde demokrasi kurallarının uygulanması, insancıl ve sanatsal görüş ve yaklaşımların üzerinde ısrarla durulmuştur. Herkesin uyma durumunda olduğu bu görüş, yaklaşım ve uygulamalar konusunda yeni öğretmenlerin yetiştirilmesi ve önceki öğretmenlerin de bunlara intibaklarının sağlanması gerekecektir.

Uzmanlar çok defa temel eğitimle çırak eğitimini aynı ya da benzeri bir çerçevede içinde görmektedirler. Aslında ayrı mütalâa edilmesi gereken bu iki programı, süre

---

(\*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

bakımından aşağı yukarı aynı oldukları için gerekli değişiklikleri ve ayarlamaları yapmak şartıyla aynı çatı altında barındırmak mümkündür; ayrıca hem mekân hem öğretmen bakımından tasarruf sağlayacağı için de tavsiyeye şayandır. Öğretmenlerin yetiştirilmesine hız verilmesiyle ve az bir zaman içinde hazırlanacak programlar yardımıyla temel eğitimle çırak eğitimi arasında yatay geçiş imkanı ve mezunlara daha gerçekçi ve daha yararlı iş fırsatı sağlanabilir.

Bir eğitim sistemi, bir bütün olarak mütalâa edileceği ve esastan taviz verilemeyeceği için kırsal ve kentsel kesimler arasında farklılığa müsaade edilmemesi gerekir. Ancak, ilkokulu bile tam olmayan her köye bir ortaokul açmayı düşünmek pratik, hatta mümkün olmayabilir. Bu taktirde ya biraz genişletilmiş bir ilkokul binasına, ortaokulda öğretilmesi kesinlikle gerekli bulunan bazı dersleri okutabilecek sınıf öğretmenleri tayin edilebilir, ya bu gibi öğretmenler aynı bölgedeki ortaokulları dolaşarak görev yaparlar ya da bu tür bir ortaokul birkaç köye yakın büyük bir köyde kurulur ve çocuklar yatılı olarak ders görürler.

Temel eğitimde ortak dersler dışında, kızlara ve erkeklere mesleğe yönelik ayrı dersler verilmesi uygun görülmekte ve kızlar için biçki, dikiş, nakış, çamaşır, yemek, ev idaresi, çocuk bakımı ve erkekler için tesviyecilik, demircilik, ağaç işleri, tarım, kooperatifçilik gibi konular önerilmektedir. Büyük kasaba ve şehirler için ticaret, sekreterlik, turizm gibi kızlara ve erkeklere hitap eden konular işlenebilir ve uygulamaları yapılabilir.

Konuyu tartışan uzmanların, üzerinde ısrarla durduğu bir nokta, meslek seçimimidir ve bu işin beş yerine sekiz yıl içinde yapılması muhakkak ki gençler için daha sıhhatli ve mutlu sonuçlar verirken yanlış seçimlerin doğurduğu israf ülke çapında önlenecektir. Uzmanlar, öğretmenlerin, velileri bu konuda yönlendirmelerinin gerektiğine inanmaktadırlar; ancak rehberlik hizmetlerinin düzenlenmesi ve bazı önemli yeniliklerin getirilmesi hususundaki önerileri, uzman arkadaşlarıma bırakmak istiyorum.

Yeni sistemin yapısı hakkında yaygın bir düşünce, süreyi 3-2-3 yıl şeklinde düzenlemektir. Yani ilk üç yılda müfredat ortak olarak yürütülecek, öğrenimini sürdürecekt olanlara daha sonraki yıllarda kuramsal, sadece temel eğitimi tamamlayacak olanlara ise pratik bilgiler verilecektir. Yani bu gibi çocuklar için ortaokul artık üst öğrenime değil hayata hazırlayan bir süreç olacaktır. Ancak bu görüş, beraberinde bir sorun getirmektedir ki bu da biri temel eğitime, diğeri ise lise ve yüksek öğrenme yönelik iki ortaokul modeli gerektirmesidir. Burada yapılacak şey, önceden iki modelin programlarını hazırlamak ve ortak derslerin dışında seçmeli (ya da zorunlu-seçmeli) dersler koyarak bunları her iki modele de uygulanabilen tek bir programa dönüştürmektir. Bu şekilde sağlanacak esneklik içinde, çok defa aynı

öğretmenlerin verecekleri seçmeli dersler sayesinde, gerektiğinde aynı çatı altında bile bir tür yatay geçiş sağlanacaktır. Uzmanlarca sık sık üzerinde durulan yardımcı dallar, artık tabanı teşkil edecek ve bugünkü hatta yarınki hayatın gerçekleri göz önüne alınarak gerçekçi bir şekilde seçilmiş olan bu konular sayesinde, yeterli düzeyde genel kültüre sahip, çevre sorunlarını ülke ve dünya düzeyinde kavramış olan, medyanın çok defa olumsuz yönlerde kullanılan gücünün farkında olan ve ona göre hareket edebilen, pozitif düşünce tarzını özümsemiş vatandaşlar ve insanlar yetiştirmek mümkün olacaktır. Bunun için gerekli önlem, özellikle sosyal içerikli derslerin müfredatını ve kitaplarını gözden geçirmek ve öğrencileri ezberlemeğe değil düşünmeğe ve doğru sonuçlar çıkarmağa teşvik etmektir.

Adı geçen iki ortaokul modeli ve hatta bunlara ilaveten çırak okulu arasında yatay geçiş yapılabilirken bunların herhangi birinden mezun olmadan önce ayrılmış fakat geri dönmek isteyen öğrencilere bu imkan verilmeli, fazlaca ara vermişlere bazı dersleri yeniden almaları sağlanmalıdır. Televizyonda, önemli konularda yayın yapacak özel bir kanal ayrılabilir. Anadolu Üniversitesi bu tür yayınları en yararlı şekilde yapacak ve öğrencilerin yanında yetişkinlere de hitap edecek ve faydalı olacak düzeye ulaşmıştır.

Yeni temel eğitim için gerekli öğretmenlerin yetiştirilmesi ve istihdamın büyük önemi anlaşılmakta ve ortaya çeşitli fikirler atılmaktadır. Yeni tip öğretmen okullarının açılması bile gündeme gelebilir. Tartışılan konular arasında başlıcaları köy ve kent okulları öğretmenlerinin farklı mı aynı mı yetiştirilmesi, eski köy enstitülerinde olduğu gibi orta okullarda sınıf öğretmenlerinin istihdam edilmesi mi yoksa ilkokul dördüncü sınıftan itibaren sadece dal öğretmenlerinin mi daha yararlı olacağı, yoksa toplu dersler bölümü öğretmenlerinin aynı çerçeve içine alınabilecek sosyal konular, dil-edebiyat, matematik, fen bilgileri, güzel sanatlar, din ve ahlak bilgileri gibi konulardan sorumlu olması mı gerekliliği karşımıza çıkmaktadır. Özel konular için yüksek okul mezunlarının uygun olabileceği de ileri sürülmüştür ve bunun doğru olduğu açıktır.

Köy ve kent okulları öğretmenleri aynı tip okullardan aynı işleri yapmak için mezun olmuş olsalar bile hiç olmazsa bir süre için derslerini farklı ağırlıklarda okutacaklardır. İlkokulda dal öğretmenleri öğrencilere, almağa hazır olduklarından daha fazla ve daha ağır bilgi vermeğe eğilimli olurlarken orta okullardaki sınıf öğretmenleri, öğrencilerin bilgi açlığını doyurmada yetersiz kalabilirler. Toplu dersler öğretmenliği genelde başarılı olmuştur ve tasarruf amacıyla sürdürülebilirler. Özel konular için uzmanlığa yaklaşan yüksek okul mezunlarından yararlanmak öğrencilerin ufuklarını bir anda genişletip onlara başka alemleri tanıtacaktır. İngiltere'den küçük bir örnek vermek gerekirse, ilkokullarda bile haftada birer saatlik

mitoloji dersi için en yakın üniversitenin Klâsik Filoloji bölümünden bir öğrenci davet edilir, götürüp teknik yüzme öğretir, futbol antrenörü erkek çocuklara futbol öğretirken bayan 'hockey' öğretmeni kız çocuklara 'hockey' dersleri verir.

## II. KISIM

### İlköğretim Okullarında İngilizce Eğitimi

Yabancı dil eğitiminin ulusal ölçülerde başladığı ilk günden beri bilimsel bulgularla uygulama arasındaki en büyük çelişme yabancı dil öğrenimine başlama yaşı olmuştur. Bilimsel bulgular, yabancı dil öğrenimine başlandığında öğrencinin yaşı ne kadar küçükse başarı oranının o kadar artacağını söylerken, uygulamadaki koşullar ancak ortaokul çağına gelmiş öğrencilerle yabancı dil eğitimine başlamayı mümkün kılmaktaydı. Bugün de genelde aynı durum sürmektedir.

İLKÖĞRETİM okulları şimdi bize tarihi bir fırsat sunmaktadır. Yabancı dil eğitiminin, bilimsel bulgulara uygun bir şekilde daha erken yaşlarda başlatılabilmesi mümkün olabilecektir. Bu konuda genel eğilim, ilkokul 4. ve 5. sınıflarda haftada 10 saate kadar İngilizce dersi okutulabilmesi yönündedir.

Yabancı dil eğitimi, bilim dışı eğilimlerin ve modaların uygulamayı büyük ölçülerde etkileyebildiği bir alan olmaktan kurtulamamıştır. Alan, oluşturduğu büyük pazar nedeniyle yatırımcılar için çok çekici olmakta, sürekli yenilikler sunulmaya çalışılmaktadır. Bu yenilikler bilimsel bir tabana oturmamaktadır. Hatta çoğu zaman, uygulamada yapılabilen işlere bilimsel kılıflar uydurulmaya çalışılmaktadır. İLKÖĞRETİM okullarının sunduğu bu tarihî fırsatı gerektiği gibi değerlendirebilmek için bilimsel yaklaşımlarla, doğrudan ticarî kaygılardan doğan bilimsel görünümlü ama bilimsel olmayan yaklaşımları ayırtetmek gerekmektedir.

Yurdumuzda yabancı dil eğitimi ne yazık ki bir maceradan bir diğerine atılarak sürmektedir. Bu konuda araştırmalar yapılmadığından yaptıklarımızın hangilerinin başarılı hangilerinin başarısız olduğunu dahi bilecek durumda değiliz. Burada şu çarpıcı gerçeği hatırlatmakta yarar vardır: ODTÜ VE Boğaziçi gibi üniversitemizde dil eğitiminin düzeyi eskiye göre gerilemiştir. Oysa bu eski yöntemleri inkâr eden yaklaşımlar üzerine kurulu bir çalışma düzeni sürdürülmektedir.

Hemen herkesin hemfikir olduğu bir görüş bugün İngilizce eğitiminin Türkiye'de istenen düzeyde olmadığıdır. Yetkililer ise bu sorunun doğrudan dış akademik yardımla çözmek gerektiği kanısındadırlar. Herkesin gözünden kaçan apaçık bir gerçek vardır: Kendilerinden yardım beklediğimiz ülkelerde da yabancı dil eğitimi, bizden pek iyi görünmemektedir. Hatta o ülkelerin gündeminde bizdekinden daha temel sorularla boğuşulduğunu da görüyoruz. Örneğin, İngiltere'de ortaöğretim ku-

rumlarında çalışan öğretmenlerin düzeyleri ile ilgili yapılan çalışmalarda İngilizce öğretmenlerin bilgi ve becerilerinin düzeyi endişe verici bulunmaktadır.

Şimdi artık bilimsel bulgulara dayalı olarak yabancı dil eğitimi etkinliklerimizi sürdürmek durumundayız.

1. Dil Eğitimi ne kadar erken başlarsa o kadar yararlı olacaktır.
2. İlkokul ilk sınıflarından itibaren mümkün olan koşullarda öğrencilerin İngilizce ile karşılaşmaları sağlanmalıdır. Bu karşılaşmanın sınıfıçi etkinlik ya da ders şeklinde olması gerekli değildir.
3. Öğretim ile oyun mümkün olduğunda birleştirilmelidir.
4. Dil hem KURAL-GÜDÜMLÜ hem de ALIŞKANLIK-GÜDÜMLÜ bir olgudur. Çocukların yaşı daha çok ALIŞKANLIK-GÜDÜMLÜ etkinliklerin seçilmesini gerektirir. Dilin KURALLI yönü öğrenciye hissettirilmeden bilançaltına işlenilmelidir.
5. Ergenlik çağı dil öğreniminde belirleyici bir çizgidir. Ergenlik çağının başlamasıyla öğrencinin yabancı dili kazanımındaki yeteneği belirli ölçüde azalacaktır. Bu çağdan önce öğrencilerimizde doğru telaffuz yeteneği mutlaka geliştirilmelidir.
6. İlkokul öğrencileriyle dil eğitim çalışmalarının oyun ağırlıklı bir iletişimsel etkinlikler kümesi olmasına özen gösterilmelidir. Bu oyunlar TELAFFUZ, SÖZCÜK DAĞARCIĞI, ve TEMEL TUMCE KALIPLARI'ni kazandırmaya yönelik olmalıdır.
7. Televizyon, video ve bilgisayar, dil eğitiminde bilimsel yaklaşımlara uygun olarak kullanılmalıdır.
8. Türkiye, İngilizce eğitimini ilköğretim okullarına getirirken, gerçekte dünyada benzeri olmayan bir girişim içindedir. Diğer ülkelerin İngilizce eğitiminden beklentileri, bizimki kadar geniş kapsamlı değildir. Bu konuda yapılacak araştırmaların mutlaka ulusal düzeyde ve Türk bilimadamlarınca yürütülmesi gerekmektedir.
9. İlköğretim okullarındaki İngilizce eğitimi çalışmaları, yabancı dil öğretmenleri, eğitimciler, dilbilimciler ve psikologların oluşturduğu ekiplerin çalışmalarıyla desteklenmelidir.
10. Gerçekte ilköğretim okullarında sürdürülecek dil eğitim çalışmaları çeşitli özel okul ve kuruluşlarda başlamış durumdadır. Ancak bu etkinlikler oldukça gelişigüzel bir şekilde sürdürülmektedir. Bunların da bir an önce insan ve araç kaynaklarının israfını önlemek üzere düzenlenmesi gerekmektedir.